

azonosságának a diadalát hirdették, a gép technikai objektivitását összetévesztették a dolgok objektivitív valóságával. Kafka felfigyelt arra, hogy a fotók „szárnyát szegik a képzeletnek... Minél inkább tökéletesedik a képteknika, annál jobban gyengül a szemünk“. Ugyancsak ő jegyezte meg, hogy „A mozi [...] zavarja a látást. Nem a szem lesz úrrá a képen, hanem a kép a szemén“.

Ha részgazság is, a kafka-i észrevétel reális veszélyre figyelmeztet, főként ha a kommerszfilmek képsablonjaira gondolunk, amelyek a valóságos tér három dimenzióját pusztán a síkra redukálják, asszociációmentes, nem tudatos, passzív tudomásulvételt igényelnek a nézőtől. A filmnek ezzel ellentétes tendenciája az alkotó nézést fejleszti, a szüntelen átváltással a vizuális emlékezetet mozgósítja. A filmművészetnek ez a lehetősége ütökzik aztán a normatívva csontosodott vizuális sablonnal. A banális képtípusok preconcepciója, a vizuális közhely nem kerül szembe azzal, amit közérthetőségnek neveznek. Az „érthetetlen“ művészfilmet viszont csak a beavatottak érzékelik és értékelik. Ezen a ponton találkozik az avantgarde film az avantgarde képzőművészettel, azokkal a kompozíciós elvekkkel, amelyek Eizensteintől Antonioniig korunk minden nagy filmalkotójának a módszertanában és művészi gyakorlatában megtalálhatók.

Minthogy azonban a film történet — epikum — is, kettős irodalmi és képzőművészeti karakteréből: abból, hogy egyidejűleg apellál „az agy és a szem logikájára“, következik a közérthetőség és a sokrétű jelentés viszonyának további problematikussága. A vizuális és a fogalmi logika olykor fedik egymást, máskor nem. Gyakran a belső, asszociatív rend helyettesíti a kauzalitást. Egyes filmek (idetartoznak például Antonioni vagy Jancsó alkotásai) zeneműszerűen megkomponáltak, tételek, motívumok váltják egymást, épülnek egymásra. A probléma ebben az esetben az, hogy a zenehallgatók közül többen jártasak a zenei gondolkodásban, mint a film nézői közül a vizuálisban. Bizonys képi motívumok ezért sok néző számára elvesztik összefüggésüket a megelőző és következő képsorokkal, esetlegesen véletlenszerűeknek tűnnek, holott a fogalmi logika nem abszolút kulcsa a modern filmalkotásnak, amely jellegét tekintve minden, csak nem illusztratív, a film pedig — ahelyett, hogy a szemművészeteként, sajátos jelentésével foglalná el a maga helyét — érthetetlennek minősül.

KÖZVELEMÉNYKUTATÁS A TUDOMÁNYRÓL (Le Monde, 1973. 8825.)

A párizsi *Centre d'étude de la vie politique contemporaine* ankétot rendezett annak felmérésére, hogyan vélekednek a franciák a tudományos kutatómunkáról. Csaknem ötven kérdést tettek fel 1200 tizennyolc éven felüli személynek, akiket — iskolázottság, nembeli megoszlás, foglalkozás, korosztály és egyebek szempontjából — úgy válogattak ki, hogy a csoport statisztikailag az összalakosságot képviselje. A *Le Monde* tudományos és műszaki mellékletében a felmérést kezdeményező, négy személyből álló bizottság egyik tagja, Frédéric Bon számol be néhány tanulságról.

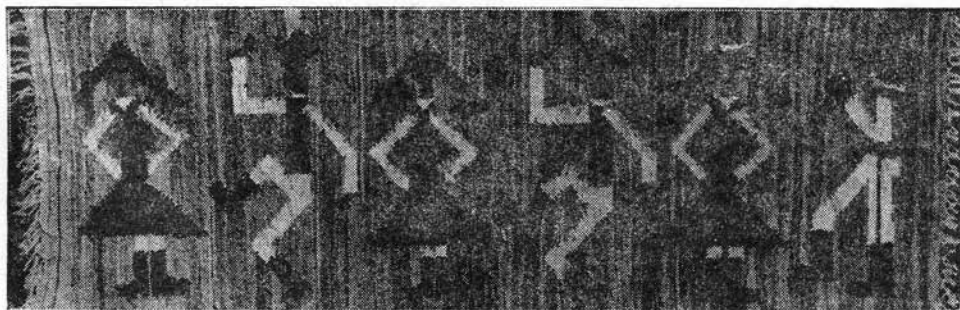
Beszámolójából kiviláglik, hogy a francia lakosság általában igen kedvezően vélekedik „a tudományos kutatásról“, amelyről azonban csak ködös képzelei vannak. Kiváltképpen pozitívan viszonyul az orvostudományok és a környezetszennyeződés kérdéseivel kapcsolatos kutatásokhoz, s azokhoz is, amelyekről közvetlenül a fogyasztási javak gyarapodását reméli. Kevésbé jó véleményt hangoztatnak a katonai jellegűekről, s kiváltképpen negatívan ítélik meg az űrkutatást. A tudományos kutatásokhoz viszonyulás tekintetében — Bon szerint — két fő csoport különböztethető meg. Az első (a hiányosabban tájékozottak, a kevésbé iskolázottak tartoznak ebbe a csoportba) „a XIX. századra jellemző mitológia“ szerint „szegénynek és önzetlennek“ képzeli el a tudományos kutatót. A képzetebbeket felölelő második csoport tagjai a tudományos kutatót nem minősítik ugyan valamiféle piederesztálon álló személyiségnek, de azért ők is „kivételes jelenségnek“ tekintik.

A „társadalmi hasznosság“ mércéje szerint a köztudatban a tudományos kutató az orvos mögött, de a mérnök előtt helyezkedik el. A válaszok nagy hányada „szép hivatásnak“ minősíti a kutatást. 82 százalék véleménye szerint a tudósok általában az emberiség javát szolgálják. A legnépszerűbbek sorába tartoznak Pasteur és főként Pierre és Marie Curie. Curie-ék esetében régi keletű sztereotípiák ismerhetők fel: szegények voltak, házastársak, s nemcsak érzelmi, hanem tökéletes értelmi harmóniában is élték le életüket (ráadásul a laikus számára még mindig nagyon titokzatosnak tűnik felfedezéseik lényege).

Tartózkodóbbak a válaszok azokra a kérdésekre, amelyek a tudományos kuta-

tás és a politika összefüggéseit érintik. Nagy általánosságban az a vélemény, hogy a tudományos kutatás a politikai hatalom kezére játszik. Ez esetben a válaszok milyensége kiváltképpen összefügg a megkérdezettek iskolázottságával. A magasabb képesítésűek e vonatkozásban „jobb“ véleménnyel vannak a tudósokról. A kevésbé iskolázottak egyenlőségi jelet tesznek a tudomány univerzuma s a politikai, társadalmi és gazdasági hatalom világa közé. Az utóbbi kategóriába tartozók e téren megmutatkozó előfeltételeinek

negatívumait azonban bizonyos értelemben csökkenti az a tény, hogy viszont — paradoxálisan — ugyancsak ők azok, akik egyben „önfeláldozónak“ is tekintik a tudóst. A főiskolát végzettek 53 százaléka tagadja, hogy „a tudományos kutatás főként a politikai hatalmat gyakorlók erejét növeli“ (a csupán elemi iskolát végzettek esetében ez az arány 27 százalék). Frédéric Bon szerint az iskolázottság növekedésével a jövőben mind gyengébben érvényesül majd „a tudomány hagyományos mítosza“.

Molnos Lina (Korond): Tánc (faliszőnyeg)